

دغدغه اخلاق در سیاست

امروز اخلاق و سیاست باهم درآمیخته‌اند. البته این درآمیختگی به معنای رعایت کامل اخلاق در سیاست نیست...

امروز اخلاق و سیاست باهم درآمیخته‌اند. البته این درآمیختگی به معنای رعایت کامل اخلاق در سیاست نیست. بلکه منظور نسبتی است که حتماً بین این دو وجود دارد. یا رعایت اخلاق می‌شود یا نمی‌شود. این دغدغه امروز هم در جامعه ما وجود دارد و مقام معظم رهبری بارها بر رعایت انصاف و اخلاق و پرهیز از اتهام زدن و تخریب‌ها تأکید کرده‌اند. تأکیدات ایشان نشانگر دغدغه‌ای است که در این عرصه هست و انتظاری که از نخبگان سیاسی دارند. همین موضوع بهانه همشهری جمعه شده است تا این بار به موضوع اخلاق در سیاست بپردازیم و ما هم به نوبه خود تأکید کنیم که تقوای سیاسی لازمه جامعه اسلام است.

ما از تبار پاکي و بزرگاني هستيم که همواره راه عدالت، اخلاق و انسانیت را پیموده‌اند و در این مسیر سرفراز بوده‌اند. امروز در مسیری که قرار گرفته‌ایم تا بار دیگر نگاهی به این گذشته پربار بیندازیم و به خودمان و نخبگان سیاسی‌مان یادآوری کنیم که چه هستیم و چه باید باشیم. آری اسلام دین رحمت و مهربانی است و پیامبر اسلام (ص)، پیامبر رحمت و مهربانی برای

عالمیان بوده و هستند. از همان روزی که رسالت ایشان آغاز شد تأکید بر اخلاق و مهربانی و رعایت این مقولات در عرصه‌های متعدد نیز همراه نبوت بوده است و در ادوار متعدد تاریخی، و در زمان حیات آن بزرگوار نیز عرصه فعالیت ایشان با موضوع اخلاق قرین بوده و روایات متعددی از ائمه (ع)، نزدیکان و صحابه ایشان بر جای مانده که حاکی از تأکیدات پیامبر اسلام به موضوع اخلاق و تقوا در امور

متعدد بوده است. تاریخ را کمی این سوتر هم که بنگریم بازهم در زندگانی و سیاست‌ورزی ائمه معصومین (ع) به حوادث و وقایعی می‌رسیم که در همه آنها رعایت اخلاق و تقوا در اولویت کار و برنامه‌های این بزرگواران قرار داشته است. این موضوع با روش و سیره بزرگان دینمان قرین بوده است و لحظه‌ای افتراق و جدایی بین ماموریت این بزرگواران با موضوع اخلاق و اخلاق‌مداری وجود نداشته

است. قضاوت‌های امیرمومنان علی (ع) همه و همه نشانگر تقوای سیاستمداری بوده است که بر اریکه قضاوت تکیه می‌زند و در این بین رابطه، علاقه و نسبت را هیچ جایگاهی نیست. آنچه در این میان حکم می‌کند، تقوا و عدالت است و اخلاقی که هیچ‌گاه

قریبانی هیچ رابطه‌ای نمی‌شود. مولای متقیان (ع) و شهید محراب رمضان که نمونه‌های اعلائی تقوای سیاسی را در 5 سال حکومت خود و سال‌های سکوت پیش از حکومتشان به نمایش گذاشتند، در مقام توصیه به پارسایی می‌فرمایند: «سفارش می‌کنم شما را به ترس از خدایی که

آفرینش‌تان را آغاز فرمود و بازگشتتان بدو خواهد بود. روایی حاجت شما از اوست و نهایت رغبتتان به درگاه اوست. مقصد راه شما به پیشگاه او منتهی می‌شود و پناهگاهتان سایه رحمت او بود. داروی درد دل‌هاتان ترس از خداست و ترس از خدا موجب بینایی درون‌های کور شماست و درمان بیماری کالبد‌هاتان و زداینده فساد سینه‌هاتان ... پس فرمانبرداری خدا را پوشش جان کنید... و بر سر همه کارهاتان امیرش

نمایید.» (نهج البلاغه، خطبه 198) حضرت امیر (ع) در موارد متعدد اعلام می‌کند که حکومت پیش من هیچ ارزشی ندارد، مگر اینکه در پرتو آن بتوانم به تکالیف الهی خود عمل کنم. به نظر ایشان هدف وسیله را توجیه نمی‌کند و مسلمان برای هیچ هدفی نمی‌تواند از صراط مستقیم منحرف شود. ایشان همچنین در نهج البلاغه در این رابطه می‌فرمایند: «از خدایی بترس که ناچار او را ملاقات خواهی کرد و

سرانجامی جز حاضر شدن در پیشگاه او نداری.» این تعبیر مولای متقیان معیار کلی تقوا در بعد شخصی و سیاسی است. در این باره پازوکی استاد دانشگاه می‌گوید: تقوای شخصی که همان حفظ و صیانت ذات تکاملی است، خواص را از افتادن به دام خواهش‌های نفسانی و تمایلات خودخواهانه نگه می‌دارد و لذا نخبه‌ای که نفس خود را با تقوا حفظ نکند، مقام و جایگاهش برای او نوعی آفت به حساب می‌آید. زیرا نفس آنگاه که به وسیله تقوا مهار نشود، قطعاً در خدمت هوی و هوس قرار می‌گیرد و چنین انسانی اگر به مقامی برسد، آتش هوی در او بیشتر شعله‌ور می‌شود و با سرکشی و طغیان بر گناهان و خطاهای او می‌افزاید.

تقوای سیاسی به اعتقاد کارشناسان «تقوای سیاسی»، به معنای آمادگی کامل سیاستمداران برای به‌دست آوردن و به کار بستن کامل معلومات و تجارب و بهره‌برداری از استعدادها و موجود، برای رساندن جامعه به کمال مطلوب، با رعایت تقوای الهی در همه مراحل فکری و اجرایی است.

چنین تقوایی موجب می‌شود که فرد همه استعدادها و تجارب و تمام هم و تلاش خویش را برای اصلاح امور در جامعه به کار گیرد و از هر فکر و تصمیم و کاری که بر ضرر جامعه اسلامی تمام شود، پرهیز نماید! البته باید معیارهای تقوای سیاسی نیز معرفی شود که مقام معظم رهبری در بیانات خود در دیدار با ستادهای نماز جمعه

سراسر کشور (در سال 81) آنرا تبیین کرده و فرمودند: «تقوای سیاسی یعنی هر کس که در کار سیاست است سعی کند با مسائل سیاسی صادقانه و دردمندانه و از روی دلسوزی برخورد کند. سیاست به معنای پشت هم‌اندازی و فریب و دروغ گفتن به افکار عمومی مردم، مطلوب اسلام نیست.»

و لذا در يك جمله مي‌توان گفت: تقوای سیاسی، یعنی انسان در میدان سیاست صادقانه و خالصانه عمل کند. حضرت علي(ع) الگو و مصداق بارز تقوای سیاسی در حکومت، نمونه اعلاي تقوای سیاسی را در حدود 5 سال حکومت خود و سال‌های سکوت پیش از آن به نمایش گذاشت که تمرین چنین نگرشی توسط اصحاب سیاست در کشور ما مستلزم آزادی از هرگونه رقیب و اعتیاد فکری و پرهیز از رویه‌هایی است که منافع حزبی و جناحی را بر آرمان بلند «خدمت به مردم و احقاق حقوق محرومان و مظلومان» ترجیح می‌دهد و در نقطه مقابل مواضع و اظهارات جریان‌های مختلف سیاسی که به منظور تصاحب منافع مادی و پشت پا زدن به مصالح مردم اتخاذ شود، منافای فرهنگ تقوای سیاسی است.»

پازوکی می‌گوید: مهم‌ترین و بزرگ‌ترین مرکز آزمون‌های الهی، امور اجتماعی و سیاسی است. در این حوزه است که مردم حقیقت خود را آشکار می‌کنند و تنها کسانی که در خودسازی و تزکیه نفس کوشیده‌اند می‌توانند با تقوای سیاسی و اجتماعی از آزمون‌ها سربلند بیرون آیند و مصداق «حافظا لدینه، صائنا لنفسه، مخالفا لهواه و مطیعا لامر مولا» باشند که در این زمان حق رهبری مردم به عنوان خلافت الهی به عهده آنان گذاشته می‌شود تا مردم را در نقش ربوبیت طولی و پروردگاری، پرورش دهند و آنان را به سوی کمال مطلق هدایت نمایند.

مهم‌ترین آزمون آزمون‌های اجتماعی برای همگان مهم‌ترین آزمون‌ها هستند؛ زیرا در تعامل با دیگری است که هرکسی خود واقعیت و حقیقت خویش را نشان می‌دهد. در این موارد است که شخص بازتاب می‌دهد تا چه اندازه توانسته است در خودسازی و تزکیه نفس موفق باشد و از تقوای الهی برخوردار گردد.

از میان آزمون‌های اجتماعی هم که در تعامل با دیگران است، آزمون‌های سیاسی به سبب ویژگی‌ها و خصوصیات خاص آن، نقش روشنگری و تعیین کننده ویژه‌ای نیز دارند. پازوکی در این باره معتقد است: توده‌های مردم دین و دنیای خویش را به افرادی می‌سپارند که در حوزه سیاست عمل می‌کنند.

آنان الگوی توده‌های مردم هستند و توده‌های مردم آنان را سرمشق رفتار، گفتار و کردار خویش قرار می‌دهند و خوی و منش خویش را با آنان می‌سنجند. از این رو از نظر قرآن، رهبری، امری بزرگ و خطیر دانسته شده و تنها زمانی شخص از نظر قرآن لیاقت رهبری امت را می‌تواند دارا شود که از آزمون‌های سخت به در آمده باشد. خداوند در آیاتی چند از جمله آیه 128 سوره اعراف یکی از شرایط دستیابی به مقام رهبری امت را تقوا می‌داند و در آیات 56، 57 و 90 سوره یوسف از تقوا به عنوان مهم‌ترین عامل رسیدن به مقام حکومتی سخن می‌گوید.

به این معنا که نه تنها تقوا از شرایط رهبر بلکه هر مقام و منصب حکومتی است. به عبارت دیگر اگر کسی بخواهد مسئولیت سیاسی در جامعه را برعهده گیرد، می‌بایست نخست اهل تقوا باشد. همین موضوع، مسئله‌ای است که بارها مورد تأکید رهبر معظم انقلاب بوده است و ایشان امیدوارند تا مسئولان و نخبگان بیش از همگان در رعایت تقوای سیاسی پیشگام باشند.

مهدی محمدی
همشهری جمعه